

Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Sorumluluk Sigortalarına Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma

Özen AKÇAKANAT*

Ozan ÖZDEMİR**

Şerife KILIÇARSLAN***

Geliş Tarihi (Received): 02.09.2020 – Kabul Tarihi (Accepted): 25.11.2020

Öz

Muhasebe meslek mensupları yerine getirdikleri mesleki faaliyetler sonucunda önemli mali bilgilerin ortaya çıkmasına ve bu bilgilere bağlı olarak önemli kararların alınmasına vesile olmaktadır. Mesleki sorumluluklarının sonucu olarak yerine getirmek zorunda oldukları bazı faaliyetlerde ihmal, hata veya kusur sonucu maddi zararların ortaya çıkma riski bulunmaktadır. Bu riskin ortadan kaldırılması amacıyla sigorta şirketleri tarafından mesleki sorumluluk sigortaları sunulmaktadır. Mali müşavirler için ihtiyari olan bu sigorta türü denetim kuruluşları ve denetimi üstlenen bağımsız denetçiler için zorunlu tutulmuştur. Araştırmada muhasebe meslek mensuplarına yönelik düzenlenen mesleki sorumluluk sigortasının kavramsal çerçevesi ele alınarak bu sigorta türüne karşı meslek mensuplarının bakış açıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Açık uçlu soruların yer aldığı görüşmeler neticesinde 11 meslek mensubunun görüşleri içerik analizine tabi tutulmuştur. Genel olarak muhasebe meslek mensuplarının mesleki sorumluluk sigortaları hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları ve kapsam ve sürecin işleyişi ile ilgili olarak bu sigorta türünden memnun oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmada ayrıca meslek mensuplarının mesleki sorumluluk sigortası yaptıрма nedenleri yapabilecekleri hatalara karşı kendilerini güvende hissetmek ve kendilerini garanti altına almak olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Meslek Mensupları, Mesleki Sorumluluk Sigortaları, İçerik Analizi

A Research On The View Of Professional Responsibility Insurances Of The Accounting Professionals

Abstract

Professional activities carried out by professional accountants lead to the emergence of important financial information and to make important decisions based on this information. In some activities that they have to carry out as a result of their professional responsibilities, there is a risk of some financial losses arising from negligence, error or defect. Professional liability insurances are offered by insurance companies in order to eliminate this risk. This type of insurance, which is voluntary for financial advisors, has been made compulsory for audit institutions and independent auditors who undertake the audit. In the research, the conceptual framework of accountants' professional liability insurance was examined and the perspectives of the members of the profession were tried to be revealed against this type of insurance. As a result of the interviews involving open-ended questions, the opinions of 11 members of the profession were subjected to content analysis. It was concluded that the members of the profession in general have sufficient information about professional liability insurances and are satisfied with the type of insurance in scope. In the research, it was also determined that the reasons for the professional members to take out professional liability insurance are to feel safe and to protect themselves against the mistakes they can make.

Keywords: Accounting Professionals, Professional Liability Insurance, Content Analysis

* Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, ozenakcakanat@sdu.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, ozanozdemir@sdu.edu.tr

*** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, serife.kilicarslan@atauni.edu.tr

Giriş

Muhasebe ve finansal raporlama sürecinin çıktısı olan muhasebe bilgisi hazırlanma sürecinde muhasebe meslek mensuplarının üstlendikleri rol çok önemlidir. Taşındıkları sorumluluklar neticesinde çok sayıda ve kapsamlı işlemler gerçekleştirmektedirler. İş yoğunluğu, tecrübe eksikliği, mevzuattaki değişiklikleri takip edememe vb. nedenlerle yapılan işlemlerde hata ve kusurlarla karşılaşma riskleri bulunmaktadır. Bu riskleri bertaraf edebilmek amacıyla meslek mensupları mesleki sorumluluk sigortasına yönelmektedir.

Sigorta, risklerin gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkabilecek zararları tazmin etmek için kullanılan bir finansal araçtır. Bireyler ve kurumlar karşılaşacakları belirsizliklerin ortaya çıkardığı riskleri en aza indirmek için çeşitli sigorta ürünlerini tercih etmektedirler (Kırlıoğlu ve Demirci, 2016: 1). Benzer risklerle karşı karşıya kalan kişi ve kurumların ortak bir dayanışması olarak başlayan sigorta işlemleri zaman içinde büyüyerek makroekonomik gelişmelere etki eden bireysel ve sektörel riskleri azaltarak güven oluşturan ve uluslararası faaliyetlerin gelişmesine yol açan bir sektör haline gelmiştir. Sigortacılık faaliyetleri güvence verilerek karşılığında prim alınan basit bir fonksiyon olmayıp birçok ekonomik işlevin yerine geldiği bir yapıdır (Bölükbaşı ve Pamukçu, 2010: 6).

Mesleki sorumluluk sigortalarının gelişimi incelendiğinde son yıllarda hissedarların yönetim sorunlarından kaynaklı olarak firmaları ve yöneticileri dava ettikleri ve bunun sonucunda bu alanda sigortalanmanın yaygınlaştığı görülmektedir (Gillan ve Panasian, 2015: 793). Yönetici ve memurların sorumluluk sigortası, bir şirketin üst düzey yöneticilerine, davalardan kaynaklanan zarar veya dava masrafları için tazminat olarak ödenecek bir sorumluluk sigortasıdır. Şirketler, yöneticilerini ve görevlilerini yasal işlemlerden korumak amacıyla sorumluluk sigortası yapmaktadır. Ancak, sorumluluk sigortasına sahip şirketlerin yöneticileri, kararlarında sigortalanmanın verdiği rahatlıkla daha fazla risk alabilmektedirler. Bu tür sorumluluk sigortası şirkette daha fazla riske neden olursa, şirket denetçileri sorumluluk sigortası bilgilerini denetim sözleşmesinde bir risk faktörü olarak kullanabilirler (Woo vd., 2015: 2039).

İşletmeler vergi, harç, sigorta primleri vb. yükümlülükler nedeniyle değişkenlik arz eden ve işletmenin mali sonuçlarına çok büyük etkileri olan fon çıkışları ile karşı karşıyadır. Bu durum ürün fiyatlandırmasını ve varlık yatırım politikalarını, dolayısıyla sigortacının potansiyel karlılığını doğrudan etkiler (Derrig ve Ostaszewski, 1997: 695).

Muhasebeciler gerçekleştirdikleri işlemler neticesinde büyük meblağlara ulaşan sorumluluk davaları ile karşı karşıya kalabilmektedir. Potansiyel davalara karşılık, çok sayıda muhasebe ve denetim şirketi koruma için sorumluluk sigortası yaptırmaktadır. Verilen muhasebe ve denetim hizmetine, kapsamına, rakamsal büyüklüklere bağlı olmakla birlikte ödenen primlerin tutarları etkilenmektedir (Schaefer ve Zimmer,1998: 69). Denetim şirketleri de dava riski ile karşı karşıyadır. Denetim şirketlerinin yaptırdıkları mesleki sorumluluk sigortaları dava riski için önemli bir göstergedir. Hukuki sisteme bağlı olarak dava riskinin yüksek olması muhtemel durumlarda denetim şirketlerinin riskli şirketlerin denetiminden kaçınması bu durumun sonucudur (Kang vd., 2019: 639).

Mesleki sorumluluk sigortaları, profesyonel meslek mensuplarının gerçekleştirdiği ihmalkar performanstan kaynaklanan kayıp riski için tasarlanmıştır. Müşteriler, karşı tarafın profesyonel hizmetlerinin arkasında duracak finansal kapasiteye sahip olduklarını bilmek istemektedir. Mesleki sorumluluk sigortası poliçesi bu kapasiteyi sağlayabilecek bir araçtır. Bu kapsamda mimari ve mühendislik hizmetlerinde de bu sigorta türüne başvurulmaktadır (Victor Insurance, 2019).

1. Mesleki Sorumluluk Sigortaları

Sigortalının sorumlulukları dâhilindeki eylem ve fiillerinden kaynaklı üçüncü kişilerin mallarında ve canlarında meydana gelen zararları tazmin eden sigorta türüne sorumluluk sigortaları denilmektedir. Sorumluluk sigortaları ülkemizdeki branş ayırımında hayat dışı sigorta grubu içerisinde yer almaktadır (Baştürk vd. 2017: 30).

Tüm sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi mesleki sorumluluk sigortalarında da para ile ölçülebilir bir menfaatin (çıkarın) zarar görmüş olması gerekliliği bulunmaktadır. Aynı zamanda risk bulunmalı ve bu riskin ileride ortaya çıkabilecek nitelikte olması gerekmektedir (Kaya ve Kahya,2017: 46). Belirtilen bu hususlar mesleki sorumluluk sigortalarının genel çerçevesini de oluşturmaktadır. Meslek mensupları mesleğini ifa ederken belirli riskler taşımaktadır ve kasten sebep olmadıkları bazı maddi kayıplarla karşılaşma riskini taşımaktadırlar.

Mesleki sorumluluk sigortalarının yapılmasındaki temel sebep; kişinin mesleği ifa ederken hizmet alanlar açısından zarara sebebiyet verme ihtimalinin ve bu zararı karşılama sorumluluklarının bulunmasıdır. Bu zararlar bazı durumlarda büyük maddi külfetler doğurabilmektedir (Yanık, 2016: 74).

Mesleki sorumluluk, profesyonellerin gerçekleştirmek zorunda olduğu yükümlülüğünü ihlal eden herhangi bir fiil veya ihmâl için sahip oldukları yükümlülükleri tanımlamak için kullanılan terimdir. Ayrıca profesyonel ihmâl olarak da bilinir. Potansiyel sorumluluk, ihmâlin yol açtığı hasarı telâfi etmektir. Hasar, fiziksel yaralanma (örneğin, ihmâl edilmiş bir platform çökmesinin neden olduğu kırık bir bacak) ve/veya ekonomik kayıp (örneğin, krediyi güvence altına alan mülk üzerinde ihmalkar bir değerlemeye güvenen bir kişi tarafından kaybedilen para) olabilir (Professionals Australia, 2017).

Mesleki tazminat sigortası, bir işletmeyi müşterilere sunulan tavsiye ve hizmetlerle ilgili hata ve eksiklikleri kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. Tazminat sigortası ayrıca kaybolan belgelerin sağlanması, suiistimal kaynaklı parasal kayıplar, mahkeme veya diğer otoriteler tarafından yapılan soruşturmalar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan maliyetler (Professionals Australia, 2017).

Genel sorumluluk sigortalarının bir türü olan mesleki sorumluluk sigortalarının yanı sıra sorumluluk sigortası türleri arasında işveren, üçüncü şahıslara karşı, çevre kirliliği ve özel güvenlik mali sorumluluk sigortaları, tıbbi kötü uygulamaya ilişkin ve yapı denetimi zorunlu mali sorumluluk sigortaları vb. yer almaktadır. 2019 yılsonu itibarıyla 1,7 milyar TL'nin üzerinde prim üretimi olan genel sorumluluk sigortaları arasında mesleki sorumluluk sigortalarının büyüklüğü yaklaşık 332 milyon TL düzeyindedir (TSB, 2019). Genel sorumluluk sigortalarının bir kısmı yasal düzenlemeler çerçevesinde zorunlu tutulmaktadır. Örneğin 2010 yılından itibaren Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Kurum Katkısına İlişkin Usul Ve Esaslara Dair Tebliğ Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu sigortanın uygulanmasında ödenecek sigorta primleri çalışma koşullarına göre farklılık göstermektedir. Kamu veya özel sağlık kuruluşlarında sigorta primleri kısmen kurumlar tarafından karşılanırken özel muayenehanede çalışan hekimler ile aile hekimlerinin sigorta primlerinin tamamı kendileri tarafından ödenmektedir (TTB, 2020).

Mesleki sorumluluk sigortası sözleşmeleri ile sigortalının poliçede belirtilen mesleki faaliyeti ifa ederken ortaya çıkan zararların tazmininde verilen teminatlar için farklı kapsamlar uygulanabilmektedir. Zarara neden olayın sözleşme süresi içinde gerçekleşmesi veya sözleşme yapılmadan önce yapılan hatalardan kaynaklı taleplerden birini içerecek sözleşme yapılabileceği gibi her ikisini de kapsayacak şekilde sözleşme tanzim edilebilir. Mesleki sorumluluk sigortası genel şartlarının belirlendiği düzenlemede hekimlik, avukatlık ve muhasebecilik meslekleri ile ilgili klostara da yer verilmiştir (Resmi Gazete, 2013).

Müdürler ve şirket yöneticileri kötü yönetim iddialarıyla giderek artan bir şekilde hissedarlar, çalışanlar, rakip firmalar, devlet kurumları vb. taraflardan dava edilmektedir. Şirket yönetim kuralları çerçevesinde yöneticilerin karşılaşılabilecekleri bu zararların şirket tarafından tazmin edilmesi söz konusu olabilir ancak bu aleyhte açılan davaları teminat altına alabilmek adına sigorta ettirilmesi şirketi koruma altına alacaktır (Rejda ve McNamara, 2015: 599).

2. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Meslek Mensupları Mesleki Sorumluluk Sigortası

Sigortanın sosyal değerler açısından güven yaratma etkisi ve güvenlik sağlama fonksiyonu bulunmaktadır. Ekonomik açıdan kayıpların telafisi bireysel ve ülke ekonomisi için önemli bir fonksiyondur(Çipil, 2013: 27-28). Muhasebe meslek mensuplarının mükellefler ile olan ilişkilerinde ve yürüttükleri faaliyetlerde güven ilişkisinin kurulması büyük önem arz etmektedir. Aynı zamanda ileride karşılaşılabilecekleri maddi kayıpların sigorta şirketi tarafından karşılanacağıının bilinmesi sigortalı meslek mensubunun hayat kalitesini arttırmasında da etki gösterebilir. Bu baskıyı üzerinden atan muhasebe meslek mensubunun asli işine daha rahat eğilmesi sağlanabilir. Ayrıca ekonomik bir sonuç olarak ortaya çıkan kayıpların telafisi ile muhasebe meslek mensupları ekonomik kayıpların yıkıcı sonuçlarından kurtulabilir ve muhasebe ve denetim sektörüne olan güven kaybının da önüne geçilmiş olur.

Muhasebecinin yükümlülüğü, profesyonel muhasebe çalışması yaparken üstlendiği yasal yükümlülüğü ifade eder. Muhasebeciler, bir mükellef için finansal belgeleri denetlerken ve hazırlarken oluşan yanlışlıklardan sorumludur. Örneğin, bir kredi kuruluşu veya yatırımcı finansal tablolara dayanarak aldığı kararlar neticesinde yaptığı olumlu değerlendirmelerin ardından sonuçların gerçeği yansıtmaması durumunda ortaya çıkan zararlardan muhasebeciyi sorumlu tutabilir. Muhasebeciler herhangi bir yanlışlıktan sorumlu tutulduğunda ve bunun sonucunda yasal masraflar veya parasal kayıplarla karşılaşılabildikleri için genellikle mesleki sorumluluk sigortası yaptırırlar. Mesleki sorumluluk sigortasının kapsamı genellikle hata ve eksiklik sigortası olarak da ifade edilmektedir (Kenton, 2020).

Muhasebe meslek mensupları için düzenlenen mesleki sorumluluk sigortaları ünvanlar ve görev tanımlarına göre farklı çerçevelerde hazırlanmaktadır. SMMM'lerin ihtiyari olarak sigortalandıkları bu sigorta türünde bağımsız denetçiler için zorunluluk bulunmaktadır. Bağımsız Denetim Yönetmeliğinin 33'üncü maddesinin birinci fıkrasında "denetim kuruluşları ve denetim üstlenen bağımsız denetçilerin üstlendikleri ilk denetim işiyle birlikte başlamak üzere, tüm denetimlerini kapsayacak şekilde mesleki sorumluluk sigortası yaptırmalarının şart olduğu" belirtilmiştir. Ayrıca mesleki sorumluluk sigortası poliçesinin düzenlenme tarihini

takip eden günden itibaren; poliçe ve sigorta şirketindeki değişikliklerin ise bu değişiklikleri takip eden günden itibaren en geç 30 gün içinde KGK'ye bildirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır (KGK, 2019).

Muhasebe meslek mensuplarına yönelik olarak hazırlanan mesleki sorumluluk sigortası kapsamında muhasebe meslek mensuplarının mesleki faaliyeti ifa ederken neden olduğu zarar dolayısıyla ödeyeceği tazminat tutarları ile karşılaştırılmışsa; yargılama giderleri ve avukatlık ücretleri, sigortalının müteselsil sorumluluk gereği ödeyeceği sosyal güvenlik primleri, vergi, vergi cezası, gecikme zammı ve gecikme faizi poliçede yazılı limitler dahilinde temin edilmektedir. Mesleki Sorumluluk Sigortası rizikonun gerçekleşmesi maddesinde beş yıl olarak uygulanır. Ancak, taraflar daha uzun bir süre karşılaştırabilir (Resmi Gazete, 2013).

Mesleki sorumluluk sigortası kapsamında sigortalı meslek mensupları ile beraber çalışan personelinde kapsanması şeklinde teminat genişletilebilir. Mesleki faaliyetlerde yediemin vb. sıfatlarla yürütülen faaliyetlerden kaynaklı tazminat talepleri sözleşmede belirtilmemişse teminat dışında kalmaktadır. Sigortalının talebi doğrultusunda ek teminatlarla sigortanın kapsamı genişletilebilir (Sevim ve Dalkılıç, 2009: 19).

Muhasebe meslek mensubu için risk, mükellef sayısı ve iş hacmiyle orantılı olarak artıp azalmaktadır. Fazla mükellefi olmayan meslek mensupları için ceza ile karşılaşma riski daha az olması nedeniyle mesleki sorumluluk sigortalarına fazla ihtiyaç duyulmayabilir. Bu durumda müşterisi az olan meslek mensupları prim ödemektense ceza ödeme riskini göze alabilirler (Kıymaz vd., 2016: 107).

Muhasebe meslek mensupları, işletmelerin finansal işlemlerinin yürütülmesinde önemli rol oynarlar. 3568 sayılı kanunun 2. maddesine göre bir mali müşavirin görevi gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin;

- Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince, defterlerini tutmak, bilanço kâr-zarar tablosu ve beyannameleri ile diğer belgelerini düzenlemek ve benzeri işleri yapmak,
- Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, malî mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak,
- Yukarıdaki bentte yazılı konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, malî tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmaktır.

Meslek mensuplarının sorumlulukları; yasal mevzuattan kaynaklanan sorumluluklar ve tasdikten kaynaklanan sorumluluklar şeklinde gruplandırılabilir. Yasal mevzuattan kaynaklanan sorumluluk halleri şunlardır; i) müşterek ve müteselsil sorumluluk, ii) sahte ve muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlenmesi ve kullanılmasından doğan sorumluluk, iii) karşıt inceleme sorumluluğu ve iii) vergi kaçakçılık suçuna iştiraktan dolayı sorumluluktan, oluşmaktadır (Çürük ve Tüm, 2011: 60).

Serbest muhasebeci mali müşavirler VUK mükerrer 227'nci maddesi uyarınca meydana gelen vergi zıyaı, ceza ve gecikme faizlerinden dolayı mükellefle birlikte müteselsil olarak sorumlu tutulmuşlardır (Karasioğlu ve Samancı, 2018: 435).

3568 sayılı kanun 49. maddesine göre meslek mensupları tarafından tasdik edilen belgeler, düzenlenen raporların doğru olmaması, gerçeği yansıtmaması sebepleri ile daha ağır bir cezayı icap ettiren bir suç yoksa, 6 aydan 1 yıla kadar hapis ve adli para cezası verilecektir. Öte yandan, resmi bir belgede sahtecilik yapılması halinde örneğin bir rapora sahte bir evrakın eklenmesi veya tasdiki halinde daha ağır ceza TCK 204 md hükmü gereği meslek mensuplarına 3 ila 8 yıl arasında ceza verilebilmektedir. Aynı yasanın 257. maddesi hükmü görevi kötüye kullanma halinde 6 ay ila 2 yıl arasında ceza söz konusudur. Diğer taraftan, görevin yapılması sırasında ihmal söz konusu ise ceza 3 aydan başlayıp 1 yıla kadar devam etmektedir (Güven, 2017). 19 sıra No'lu tebliğ ile meslek mensuplarına karşıt inceleme yapma yetkisi verilmiştir. Karşıt incelemede amaç, tasdike konu işlemin gerçek mahiyetinin ortaya çıkarılmasını sağlamak olup tam tasdik kapsamında yapılan karşıt incelemenin amacı kendisiyle tam tasdik sözleşmesi yapılan mükellefin gelir veya kurumlar vergisi beyannamesinde yer alan matrah ve vergiye ilişkin tutarların doğruluğunu sağlamaktır (Atabey, 2006: 45). Vergi kaçakçılık suçuna iştiraktan dolayı sorumluluğa ilişkin 3568 sayılı yasaya bakıldığında bu konuda meslek mensuplarının mükelleflerinin vergi kaybına neden olucu fiillerini vergi dairelerine bildirmeleri zorunlu kılınmıştır (Güven, 2017).

Meslek mensuplarının tasdik işleminden doğan hukuki sorumlulukları, tasdik sözleşmesinden doğan sorumluluk ve hatalı tasdik işleminden doğan sorumluluk olmak üzere gruplandırılmaktadır (Çürük ve Tüm, 2011: 62). Tasdik, gerçek veya tüzel kişilerin veya bunların teşebbüs ve işletmelerinin yeminli mali müşavirlerce denetleme ilke ve standartlarına göre uygunluk yönünden incelenmesi, bu inceleme sonuçlarına dayanılarak tasdik kapsamına giren konuların ve belgelerin gerçeği yansıtip yansıtmadığının imza ve mühür kullanmak suretiyle tespiti ve rapora bağlanmasıdır (Atabey, 2006: 25). Tasdik sözleşmesi, bir iş görmeyi, işin müşterinin yararına uygun yapılmasını ve muhasebe ve vergi denetimlerinin belirli bir

sürede yapılmasını içerir (Çürük ve Tüm, 2011: 62). Tasdik sözleşmesinden doğan sorumluluk, kişinin yaptığı bir sözleşme sonucu yüklendiği borcu yerine getirmemesi nedeniyle meydana gelen zararı gidermekle sorumlu tutulması halinde ortaya çıkar (Özdemir, 2018). Hatalı tasdikten doğan sorumluluk kapsamında ise, imza ve mühür kullanmak suretiyle tasdik yapan ve tasdik raporu düzenleyen yeminli mali müşavirler tasdik kapsamı ile sınırlı olmak üzere tasdik doğruluğundan sorumludurlar. Yapılan tasdik doğru olmaması halinde yeminli mali müşavirler ziyaa uğratılan vergilerden ve kesilecek cezalardan mükellefle birlikte müşterek ve müteselsil sorumlu tutulurlar (Çürük ve Tüm, 2011: 63).

Meslek mensubunun mesleğini icra ederken mükelleflerine karşı sorumluluğuna istinaden, geçmiş dönemlerden kaynaklı, yıl içerisinde yapılan unutmaya ve/veya hatalarının, poliçe dönemi içerisinde resmi kurumlarca yapılan inceleme veya hatanın fark edilerek düzeltilmesi durumunda, mükelleflere veya müteselsil sorumluluktan dolayı meslek mensubuna uygulanan cezaları, muafiyet hükmü saklı kalmak şartı ile poliçede yazılı limitler dahilinde teminat altına alınabilmektedir. Mesleki sorumluluk sigortaları kapsamında sigorta poliçeleri teşekkülünde idari para cezaları, özel usulsüzlük ve usulsüzlük cezaları, vergi ziyai cezası, gecikme zammı, gecikme faizi ve pişmanlık zammı kapsamındaki zararlar genel olarak adli ve idari para cezaları klozu olarak teminat kapsamında yer alırken, sigorta şirketlerinin uygulamalarına göre ek klozlar da kapsama dahil edilmektedir. Bu ek klozlar içerisinde müteselsil sorumluluk teminatı, yargılama giderleri, belge kaybı gibi ek klozlar da yer almaktadır (Sompo Sigorta, 2020). Sigorta şirketlerinin sigortalı müşterilerine ayrıca işyerinin korunması, cam, su, elektrik tesisatı, klima ve kombi bakımı gibi konularda asistans hizmetleri sunması uygulamaları dikkat çekmektedir.

Denetim kuruluş ve denetçilerin sözleşme süresi içinde; bilgi sistemleri denetimi dâhil olmak üzere her türlü mevzuata ve denetim standartlarına aykırı bağımsız denetim yapımları ve bağımsız denetim raporları düzenlemeleri, raporlarında eksik, yanlış, yanıltıcı bilgi ve görüşlere yer vermeleri gibi nedenlerden kaynaklanan zararlar ve bu zararlara bağlı oluşan makul giderler ile yargılama gideri ve vekâlet ücreti bağımsız denetçi mesleki sorumluluk sigortası ile teminat altına alınmaktadır.

3. Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Sorumluluk Sigortasına Bakış Açılarının Araştırılması

Araştırmada Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin mesleki sorumluluk sigortası hakkında görüşleri ele alınarak analiz edilmektedir. Araştırmanın amacı, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin (SMMM) sorumluluk sigortası hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda doğrudan bu konuya ilişkin literatürde sınırlı çalışma yer almaktadır.

Sevim ve Dalıklılıç (2009) çalışmalarıyla, meslek mensuplarının mesleki sorumluluk sigortaları alanında literatüre katkı sağlamayı amaçlamışlardır. Uygulamaya yeni giren SM, SMMM ve YMM mesleki sorumluluk sigortalarının ders kitaplarında yer alarak kazanımlarının anlatılması, mesleki sorumluk ve sigorta bilinci geliştirilmesi için çaba sarf edilmesi gerekliliğine çalışmada yer verilmiştir.

Woo, Rhee and Woo (2015), yöneticilerin ve memurların sorumluluk sigortası (D&O sorumluluk sigortası) ve denetim çabası arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada, D&O sorumluluk sigortası, bir şirketin üst düzey yöneticilerine, davalardan kaynaklanan zarar veya dava masrafları için tazminat olarak ödenecek bir sorumluluk sigortası olduğu belirtilmiştir. Çalışma kapsamında Kore'de açıklanan sorumluluk sigortası verileri kullanılmıştır. Denetçilerin, denetim çabalarının miktarını belirlerken sorumluluk sigortası bilgilerini kullanıp kullanmadıklarına dair kanıtlar sağlanmıştır. Bu çalışmayla mesleki sorumluluk sigortası bilgilerinin denetçiler için çok anlamlı ve yararlı olduğuna dair kanıtlar sunmakta olduğu tespit edilmiştir.

Gillan ve Panasian (2015) çalışmalarında firmaların yöneticileri ve memurları sorumluluk sigortası kapsamı hakkındaki bilgilerin hissedar davaları olasılığı hakkında bilgi sağlayıp sağlamadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma kapsamına Kanadalı şirketler dahil edilmiştir. Bu sigorta türü kapsamındaki firmalara dava açma olasılığının daha yüksek olduğu ve dava kapsamının artmasıyla dava olasılığının arttığı tespit edilmiştir.

Kıymaz, Ağsakal ve Demirci (2016) çalışmalarıyla, mesleki sorumluluk sigortası kavramının detayları ile açıklanmasıyla birlikte muhasebeciler açısından da kullanımın var olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Çalışmada nitel analiz tekniklerinden örnek olay yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda birçok sigorta şirketi ile görüşülüp sigorta poliçeleri elde edilmeye çalışılmıştır. Firma ve müşteri isimleri gizli kalması koşuluyla İstanbul'da faaliyet gösteren bir sigorta şirketi örnek olay niteliği taşıyan iki adet poliçenin kullanılmasına izin vermiştir. Sonuç olarak, poliçe örnekleri incelenmiş ve sigorta poliçelerinin mali müşavirlerin

müteselsilen sorumlu oldukları işlemleri kapsadığı görülmüştür. Ayrıca, meslek mensuplarının, ihmalleri sonucunda ortaya çıkan hasarları sigorta şirketlerinden tamamının tahsil edemedikleri de örnek olaylarla tespit edilmiştir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmanın, çalışılan durumla ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmede yararlı olacağı düşüncesiyle bu yöntem tercih edilmiştir. Araştırmanın deseni durum çalışması tekniğidir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu belirlenirken, amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, araştırmaya dahil edilecek katılımcılar seçilirken sorumluluk sigortası yaptıran ve yaptırmayan SMMM'lere ulaşılması hedeflenmiştir. Bu sayede mesleki sorumluluk sigortası hakkındaki çeşitli görüşlerin değerlendirilmesi imkanına sahip olunmuştur. SMMM'lerin çalışma grubu olarak seçilmesinin sebebi ise bu kesimin yüksek riskli işlemler yapmasıdır. Yapacakları en ufak bir hatada binlerce lira cezayla baş başa kalan SMMM'lerin sorumluluk sigortası kapsamında çalışma grubu olarak belirlenmesi anlamlı bulunmuştur. Çalışmada 11 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dokuzuncu katılımcıdan itibaren benzer ifadeler kullanılmaya başlandığı için verilerin doygunluğa ulaştığı düşünülmüş ve çalışma 11'inci katılımcı ile sona erdirilmiştir. Çalışma grubu ile ilgili bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Kıdem
M1	Erkek	32	Yüksek Lisans	9
M2	Erkek	30	Lisans	3
M3	Erkek	55	Yüksek Lisans	27
M4	Erkek	40	Lisans	11
M5	Erkek	63	Lisans	36
M6	Kadın	44	Lisans	16
M7	Erkek	51	Lisans	12
M8	Erkek	80	Lisans	42
M9	Erkek	49	Lisans	26
M10	Erkek	42	Lisans	12
M11	Erkek	42	Lisans	10

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışma grubunda yer alan katılımcıların tamamı Erzurum ilinde çalışan SMMM'lerden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan katılımcılarla Kasım-Aralık 2019 aylarında 20-30

dakika arasında süren yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılar çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve onayları alınarak çalışmaya katılımları sağlanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların iş yerlerinde yapılmış ve araştırmacılar tarafından yazılı kayıt altına alınmıştır.

Görüşme formunda SMMM'lerin cevaplandırmaları için 9 adet açık uçlu soruya yer verilmiştir. Ayrıca 4 adet de demografik nitelikli soru formda yer almaktadır. Hazırlanan görüşme formunun içerik ve kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla öncelikle üç uzmanın görüşü alınmış ve soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla da çalışma grubu dışında kalan bir SMMM'ye form uygulanmış ve bazı ifadeler revize edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

SMMM'lerin sorumluluk sigortası kapsamında görüşlerinin alındığı bu çalışmada elde edilen veriler, içerik analizi tekniğinden yararlanılarak çözümlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2006)'e göre içerik analizlerinde temel amaç, ulaşılan verileri açıklayacak kavram ve ilişkileri ortaya koymaktır. Çözümleme gerçekleştirilirken, birbiriyle ilişkisi olan veriler ana temalar altında toplanmaktadır (Patton, 1990). Oluşturulan ana ve alt temalara uygun düşen SMMM ifadeleri M1, M2, M3... şeklinde verilerek görüşlerin desteklenmesine çalışılmıştır.

3.5. Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerini gösteren Tablo 2 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Değişkenler	n	%
Cinsiyet	Kadın	1	9,1
	Erkek	10	90,9
Yaş	30-39 Arası	2	18,2
	40-49 Arası	5	45,4
	50-59 Arası	2	18,2
	60 Yaş ve Üzeri	2	18,2
Eğitim	Lisans	9	81,8
	Yüksek Lisans	2	18,2
Kıdem	10 Yıl ve Altı	3	27,2
	11-20 Arası	4	36,4
	21-30 Arası	2	18,2
	31 Yıl ve Üzeri	2	18,2

Tablo 2'den görülebileceği üzere katılımcıların %90,9'u erkeklerden oluşmaktadır. Yaş değişkeni açısından katılımcılar değerlendirildiğinde, %45,4 ile 40-49 yaş aralığındaki katılımcıların çoğunluğu oluşturduğu tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi değişkenine göre Tablo

2 incelendiğinde, katılımcıların %81,8'inin lisans mezunu olduğu görülmektedir. Kıdeme göre katılımcılar değerlendirildiğinde yaş dağılımına benzer bir dağılımla karşılaşılmış olup, 11-20 yıl arası kıdeme sahip çalışanların yüzdesi %36,4 olarak gerçekleşmiştir.

SMMM'lere yöneltilen “*Sorumluluk sigortası yaptırdınız mı? Yaptırdıysanız kaç senedir yaptırıyorsunuz?*” sorusuna SMMM'lerin vermiş oldukları cevaplara Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Sorumluluk Sigortası Yaptırma Durumu

Katılımcılar	Yaptıran	Yaptırmayan	Daha Önce Yaptırıp Şu An Olmayan	Kaç Yıldır Yaptırdığı
M1	✓			2
M2		✓		
M3	✓			2
M4			✓	
M5	✓			5
M6	✓			3
M7			✓	
M8	✓			4
M9		✓		
M10	✓			8
M11			✓	

Tablo 3 değerlendirildiğinde, 11 katılımcının 6’sının (M1, M3, M5, M6, M8, M10) halen devam eden bir sorumluluk sigortası bulunmaktadır. 2 katılımcı (M2, M9) daha önce hiç sorumluluk sigortası yaptırmadığını söylerken, 3 katılımcı (M4, M7, M11) ise daha önce sorumluluk sigortası yaptırdığını ancak şu an sigortasının olmadığını beyan etmiştir. Sorumluluk sigortası yaptıran katılımcılar açısından Tablo 3 incelendiğinde, 2 ila 8 yıl aralığında değişen sürelerle sigorta yaptırdıkları gözlenmektedir.

Katılımcılara “*Bu sigortayı neden yaptırmak istediniz? Yaptırmadıysanız neden yaptırmak istemediniz?*” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların bu sorulara verdikleri yanıtlardan; sorumluluk sigortası yaptırmama nedenleri ve sorumluluk sigortası yaptırmama

nedenleri olmak üzere iki ana tema oluşturulmuştur. Tablo 4’te ilgili ana temalar ve alt temalar sunulmuştur.

Tablo 4: Katılımcıların Sorumluluk Sigortası Yaptırma ya da Yaptırmama Nedeni

Ana Temalar	Alt Temalar
Sorumluluk Sigortası Yaptırma Nedenleri	Olumsuz deneyimler
	Hataya karşı güvence
	Maliyet düşüklüğü
	Cezaların yüksekliği
	Müteselsil sorumluluktan kurtulma
	Kendini garantiye alma
Sorumluluk Sigortası Yaptırmama Nedenleri	Kendine güven
	Sigorta sürecinin (prosedürlerinin) uzunluğu

Tablo 4’te görülebileceği gibi “sorumluluk sigortası yaptırma nedenleri” ana temasının altında 6 adet (olumsuz deneyimler, hataya karşı güvence, maliyet düşüklüğü, cezaların yüksekliği, müteselsil sorumluluktan kurtulma ve kendini garantiye alma) alt tema oluşturulmuştur.

Bu alt temalardan ilki olan olumsuz deneyimlere ilişkin olarak M7 şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Daha önce yaşanmış örnekler olunca kendimi garanti altına almak için yaptırdım.”

İkinci alt tema olan hataya karşı güvenceye ilişkin olarak M11 ve M6 şunları ifade etmişlerdir:

“Sorumlu olduğum işlerin hatalarından kurtulmak için yaptırıyorum.” (M11)

“İnsanlık hali bir şey unuturuz. Yasamızda mücbir sebepten yararlanma şansımız yok, ölüm kalım durumunda bile o ay yapılacak işlemler yapılmak zorunda. Sizden kaynaklanan bir durumun cezasını da mükellefe yükleme şansınız yok. Sistemsel bir hata durumunda bile bir hak iddia etme hakkımız yok. O yüzden yaptırıyoruz.” (M6)

Üçüncü alt tema olan maliyet düşüklüğüne ilişkin olarak M3 açıklamaları şöyledir:

“Risk almayan bir insanımdır. İş yoğunluğuna bağlı olarak yapacağım her hangi bir hatada kendimi garanti altına almak için ve böyle bir garantinin de ücretinin bu denli makul olması beni bu sigorta yaptırmaya itti.”

Dördüncü alt tema olan cezaların yüksekliğine ilişkin olarak M8 şunları belirtmiştir:

“Böyle cezalarda bize destek olsun diye yaptırmak istedik. Karşılaştığımız cezaların yaklaşık yüzde 80 ve yüzde 70’ini karşılıyorlar. Türkiye’de cezalar çok fazla. 1. dereceden özel usulsüzlük cezası 4.200 TL. 200 tane mükellefimiz var. Yıllık ortalamaya vurduğumuz zaman 3, 4 tane unutulmuş olsa aşağı yukarı 50 bin TL’ye tekabül ediyor. Bu sebeple devamlı kullanıyoruz. Bu yüzdellik oran ise, karşılaşılan cezanın durumuna bağlı. Mükellefin bu cezada payına da bakılıyor. Sadece bizimle değil mükellefle de görüşülüyor.

Beşinci alt tema olan müteselsil sorumluluktan kurtulmak içine ilişkin olarak M4’ün ifadeleri şu şekildedir:

“Yaşayabileceğimiz cezaları ödesin diye, müteselsil sorumluluktan kurtulmak için yaptırıyoruz.”

Altıncı alt tema olan kendini garanti altına almaya ilişkin olarak M10 ve M5 şunları söylemişlerdir:

“İşimiz yoğun zaten. Bu sebeple kendimizi güvence altına almak için sigorta yaptırдық.”
(M10)

“Riskten korunmak için yaptırđım.” (M5)

Tablo 4 incelendiğinde görülebilecek ikinci ana tema “sorumluluk sigortası yaptırmama nedenleri”dir. Bu ana tema altında 2 adet (kendine güven ve sigorta sürecinin uzunluğu) alt tema oluşturulmuştur.

Bu alt temalardan ilki olan kendine güvene ilişkin olarak M2 şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Biraz ukalalık gibi algılanmasını istemem ama ben yaptığım işlerden emin olduğum için böyle bir sigortaya gerek duymuyorum.”

İkinci alt tema olan sigorta sürecinin uzunluğuna ilişkin olarak M9’un ifadeleri şöyledir:

“Gerek duymadım. Süreç çok uzun ben bu uzun prosedürleri sevmiyorum.”

SMMM’lere yöneltilen “Sorumluluk sigortası kapsamına girecek bir ceza durumu yaşadınız mı?” sorusuna SMMM’lerin vermiş oldukları cevaplara Tablo 5’ten ulaşılabilir.

Tablo 5: Katılımcıların Sigorta Kapsamına Giren Bir Ceza Alma Durumu

Katılımcılar	Ceza Alan	Ceza Almayan
M1	✓	
M2		✓
M3		✓
M4		✓
M5		✓
M6		✓
M7		✓
M8	✓	
M9	✓	
M10		✓
M11		✓

Tablo 5'ten görülebileceği gibi katılımcıların sadece 3'ü (M1, M8, M9) sorumluluk sigortası kapsamına giren bir ceza aldığını ifade ederken, 8 katılımcı (M2, M3, M4, M5, M6, M7, M10, M11) böyle bir ceza almadığını söylemektedir.

M1 sorumluluk sigortası kapsamına giren bir ceza durumu ile karşılaştığını şu ifadelerle belirtmiştir:

“Yaşadık. Biz mükellefimizle sözleşme yaptığımızda müteselsilen mükellefin sorumlu olduğu her şeyden bizde sorumluyuz. Vergi usul kanununda da böyledir. 3568 sayılı kanunda da böyledir. Vatandaşın biri geldi işyeri açtı yanında sigortalı işçi çalıştıracak işinin başlama tarihinden 1 gün önce sigortaya bildirim yapılması gerekiyor. Bu yapılmadığı için 2 asgari ücret ceza yedi. İşyeri başlama tarihleri var sadece sigortaya bildirilmiyor. Maliye vs. her yere bildiriliyor. Her yer birbirinin denetimi altında.”

SMMM'lere yöneltilen “Sorumluluk sigortası yaptırdıysanız hiç tazminat aldınız mı?” sorusuna SMMM'lerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Tazminat Alma Durumu

Katılımcılar	Tazminat Alan	Tazminat Almayan
M1	✓	
M2		✓
M3		✓
M4		✓
M5		✓
M6		✓
M7		✓
M8	✓	
M9		✓
M10		✓
M11		✓

Tablo 6’da, katılımcıların sorumluluk sigortası kapsamında giren bir ceza almaları halinde tazminat alıp almadıkları sorusuna vermiş oldukları yanıtlar görülmektedir. Buna göre ceza alan katılımcılardan 2’si (M1 ve M8) tazminat aldıklarını ifade ederken diğer 9 katılımcı (M2, M3, M4, M5, M6, M7, M9, M10, M11) tazminat almadıklarını söylemiştir.

SMMM’lere yöneltilen “*Tazminat alma süreci hakkında bilginiz var mı?*” sorusuna SMMM’lerin vermiş oldukları cevaplara Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7: Katılımcıların Tazminat Alma Süreci Hakkındaki Bilgi Durumu

Katılımcılar	Bilgisi Var	Bilgisi Yok
M1	✓	
M2	✓	
M3	✓	
M4	✓	
M5	✓	
M6	✓	
M7		✓
M8	✓	
M9	✓	
M10	✓	
M11	✓	

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların 10’unun (M1, M2, M3, M4, M5, M6, M8, M9, M10, M11) tazminat alma süreci hakkında ayrıntılı bilgisi varken sadece 1 katılımcı (M7) süreç hakkında bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

M8 tazminat alma süreci ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ceza geliyor. Dosya hazırlıyoruz. Dosyanın içine mükellefle olan sözleşmemizi koyuyoruz. Vergi dairesinin tebligatını koyuyoruz. Tabi bu cezalarda süreler var. Gerek sosyal sigortalarda olsun vergi dairesinde olsun herhangi bir usulsüzlüğün cezası geldiği zaman bunların ödeme süreleri var. 15 gün içinde öderseniz 4’te 1 indirim sağlıyor o indirimden faydalanıyorsun genel olarak. İndirimden faydalandın geride kaldı belli bir tutar. Sigorta şirketi bu miktarı ya sen yatır ben sana daha sonra yatırayım ya da ben süreci işleteyim ancak gecikme faizi gelir. Gecikme faizini sen yatır gerisini ben yatırayım diyor.”

SMMM’lere yöneltilen *“Sorumluluk Sigortası poliçesi kapsamı hakkında bilginiz var mı?”* sorusuna SMMM’lerin vermiş oldukları cevaplara Tablo 8’den ulaşılabilir.

Tablo 8: Katılımcıların Poliçe Kapsamı Hakkındaki Bilgi Durumu

Katılımcılar	Bilgisi Var	Bilgisi Yok
M1	✓	
M2	✓	
M3	✓	
M4	✓	
M5	✓	
M6	✓	
M7	✓	
M8	✓	
M9	✓	
M10	✓	
M11	✓	

Tablo 8’den de görülebileceği gibi, katılımcıların tamamının (M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11) sorumluluk sigortası poliçe kapsamı hakkında bilgisi bulunmaktadır.

M7 sorumluluk sigortası poliçe kapsamı hakkında şu bilgileri vermiştir:

“Bizim çalışma alanımızdaki her şeyi kapsıyor. Mali verilerle ve sosyal sigortalarla ilgili olan kısımda doğabilecek cezaları kapsıyor.”

SMMM'lere yöneltilen “Sorumluluk Sigortası poliçe bedeli hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna SMMM'lerin vermiş oldukları cevaplara Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9: Katılımcıların Poliçe Bedeli Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcılar	Normal	Fazla
M1	✓	
M2		✓
M3	✓	
M4	✓	
M5		✓
M6	✓	
M7	✓	
M8		✓
M9		✓
M10	✓	
M11	✓	

Tablo 9 değerlendirildiğinde, 7 katılımcı (M1, M3, M4, M6, M7, M10, M11) sorumluluk sigortası kapsamında ödenen ücretin normal olduğunu ifade ederken, 4 katılımcı (M2, M5, M8, M9) ödenen ücretin fazla olduğunu ifade etmiştir.

M5 ve M10 sorumluluk sigortası poliçe bedeli hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“... TL ücreti var çokta fazla değil çünkü taksitte yapıyorlar gayet iyi. Herhangi bir zarar tazmini de olmayınca biraz düşük primden gidiyor gibiyiz.” (M10)

“Diğer sigortalama işlemlerini düşündüğüm zaman yüksek buluyorum. Çünkü bir aracın kaza yapması daha yüksek ama sigortalama maliyeti düşük. Bizim sorumluluk sigortasında primler yüksek. Düşük prim ödeyenler vardır ama benimkiler çok yüksek ve ben yüksek buluyorum.” (M5)

SMMM'lere yöneltilen “Sorumluluk sigortası hakkında hangi kaynaklardan bilgi edindiniz ?” sorusuna SMMM'lerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Sorumluluk Sigortası Hakkında Bilgi Edinme Kaynaklarına İlişkin Nitel Çözümleme Sonuçları

Ana Temalar	Alt Temalar
Sektör	Meslektaşlar
	Meslek Örgütleri
Yazılı ve Görsel Medya	İnternet
	Haberler
	Basılı Mali Yayın
Piyasa	Sigorta Acenteleri

Tablo 10 incelendiğinde, “sektör”, “yazılı ve görsel medya” ile “piyasa” şeklinde 3 ana tema oluşturulduğu gözlenmektedir. “Sektör” ana temasının altında 2 adet (meslektaşlar ve meslek örgütleri) alt tema oluşturulmuştur.

Bu alt temalardan ilki olan meslektaşlara ilişkin olarak M2 ve M3 şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Gelip bu konuyla ilgili özel bir bilgilendirilmedim ama meslektaş arkadaşlar yaptırdığı için onlardan bilgi aldım.” (M2)

“Sigortacı gelip bilgi vermeden önce gerek mali müşavir arkadaşlar gerek internette takip ettiğim sitelerden ben sorumluluk sigortası hakkında bilgiliydim.” (M3)

İkinci alt tema meslek örgütlerine ilişkin olarak M6 şunları ifade etmiştir:

“Sigortacıdan bilgi aldık ama daha önceden de bilgi sahibiydik. Meslekle ilgili her gelişme bize gelir. Çeşitli üye olduğumuz yerler var. Yayınlar vs. hem internet üzerinden hem basılı. Yani haberdardık ama biri gelip de illa seni sigortalı yapalım diyene kadar yaptırmadık.”

Yine Tablo 10’da görüldüğü üzere, ikinci ana tema “yazılı ve görsel medya” olarak belirlenmiştir. Bu ana temanın altında 3 adet (internet, haberler, basılı mali yayın) alt tema oluşmuştur.

Bu alt temalardan ilki olan internete ilişkin olarak M11’in görüşleri şu şekildedir:

“Sigorta şirketlerinden aldık. İnternette vs. den de haberimiz vardı.”

İkinci alt tema olan haberlere ilişkin M4 şunları ifade etmiştir:

“Sigorta şirketlerinden aldık. Bir dönem bu konuda her alanda bilgilendirme vardı. Bundan öncede mevzuatla ilgili haberleri takip ediyorduk. Yani bilgimiz vardı. İnternette belli sitelere üyeyiz. Facebook gibi sosyal medya alanlarında mesleki gruplara üyeyiz. Tüm değişen kanunlar sisteme düşüyor. Kimin başına ne gelmiş vs. her şeyi öğreniyoruz.”

Üçüncü alt tema olan basılı mali yayına ilişkin M7 şu görüşleri beyan etmiştir:

“Üye olduğumuz Maliye Postası diye mali yayından bilgi sahibiydim. Abone olduk yıllık. aylık bülten çıkarıyor. Hem internet üzerinden bilgilendiriyor hem basılı olarak gönderiyor.”

Tablo 10’da üçüncü ana tema “piyasa” olarak belirlenmiştir. Bu ana temanın altında 1 adet (sigorta acenteleri) alt tema oluşturulmuştur.

Bu alt temaya yönelik olarak M9 ve M10 şunları ifade etmişlerdir:

“Sigorta acentesinden bilgi aldım. Daha önce? Daha öncede biliyordum. Günceli takip ediyorum.” (M9)

“Tria Sigorta’dan geldiler ilk. 2012 yılında Trabzon’dan onlar bilgilendirdi. Ondan önce detaylı bilgi sahibi değildim.” (M10)

SMMM’lere yöneltilen “Sizce Sorumluluk Sigortası gerekli mi?” sorusuna SMMM’lerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Sorumluluk Sigortasının Gerekliliğine İlişkin Nitel Çözümleme Sonuçları

Ana Temalar	Alt Temalar
Risk Almama	Garantici Olma
	Zaman Aşımı Süresi
	Cezaların Yüksekliği
Belirsizlik	Mevzuat Değişikliği
İş Yüğü	Fazla Mükellef
	Yan İş Yapma
	İşin Başında Durmak
Kendine Güven	İşi Kendi Yapmak
	Yardımcı Eleman Çalıştırmamak
	Sürecin Uzunluğu
Altyapı Eksikliği	Prosedürlerin Fazlalığı

Tablo 11’de görülebileceği gibi sizce sorumluluk sigortası gerekli mi sorusuna verilen cevaplardan 5 ana tema oluşturulmuştur. Bu ana temalardan “risk almama”, “belirsizlik” ve “iş yüğü” sorumluluk sigortasının gerekliliğine ilişkin kanıtlar sunarken, “kendine güven” ve

“altyapı eksikliği” ana temaları ise sorumluluk sigortasının gereksizliğine ilişkin kanıtlar sunmaktadır.

“Risk almama” ana temasının altında 3 (garantici olma, zaman aşımı süresi ve cezaların yüksekliği) alt tema oluşturulmuştur. Bu alt temalardan ilki olan garantici olmaya ilişkin olarak M3 şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Kesinlikle gerekli bence kimse risk almamalı. Ne kadar işimi iyi yapıyorum denilse de insanlık hali herkes hata yapabilir. Herkes kendini garanti altına almak için sigorta yaptırmalı.”

İkinci alt tema olan zaman aşımı süresine ilişkin olarak M5 şunları ifade etmiştir:

“Kesinlikle gerekli. Bizde zaman aşımı 5 yıl. Bir inceleme yapıldı ve bir ceza durumu çıktı. Mesleki sigorta olduğu zaman geriye doğru karşılanabiliyor. Aynı sigortadan olması koşuluyla. Geliri 50 bin olan meslek mensubuna 100 bin ceza geldi mi boşa çalışmış olur. Bu sebeple bu gibi şeyler yaşamamak için gerekli bir sigorta. 1000 lira verip bu durumdan kurtulmak var işin ucunda.”

Üçüncü alt tema olan cezaların yüksekliğine ilişkin olarak M6 ve M8’in düşünceleri şu şekildedir:

“Yani, hiç kullanmadım ama gerekli diye düşünüyorum. Bizim cezalar yüksek. Bizden kaynaklanınca da o bizim sorumluluğumuzda olmuş oluyor. Bir SGK’da işe giriş vermezseniz, işe giriş asgari ücretin 1 katı kadar. Şirkete 2 katı kadar. Bunlar yüklü paralar. Bu sebeple gerekli. Bir şeyle karşılaşırsak diye yaptırıyoruz.” (M6)

“Cezalar çok yüksek. Kesinlikle gerekli.” (M8)

“Belirsizlik” ana temasının altında 1 adet (mevzuat değişikliği) alt tema oluşturulmuştur. Bu alt temaya ilişkin olarak M10’un açıklamalarına aşağıda yer verilmiştir:

“Yapılan işin riskinden dolayı çok gerekli. Devamlı sistem değişiyor. Herhangi bir hata durumunda böyle bir şey olması da çok iyi bir şey.”

“İş yükü” ana temasının altında 2 (fazla mükellef ve yan iş yapma) alt tema oluşturulmuştur. Bu alt temaların ikisine de ilişkin olarak M4’ün açıklamaları şu şekildedir:

“Kendine güvenmeyen birine gerekli. Diyelim çok defteri olur ve başka işleri de vardır. Ofisine çok gidemez. O zaman gerekli. Ama benim gibi bir kişi için gereksiz olduğunu düşünüyorum. Ben işimin başındayım.”

“Kendine güven” ana temasının altında 3 (işin başında durmak, işi kendi yapmak ve yardımcı eleman çalıştırmamak) alt tema oluşturulmuştur. Bu alt temalardan ilki olan işin başında durmaya ilişkin olarak M4 şu açıklamaları yapmıştır:

“İşimin başındayım ve biz iki ortağız. İş bölüşümümüz var bu sebeple işlerimizde öyle altından kalkamayacağımız cezalar yaşamadık. Hatta hiç yaşamadık. Çok da dikkatliyiz o yüzden sigorta yaptırmaya gerek duymuyorum. Yaptırdığımız zamanlarda hiç ceza yemediğimiz için gereksiz bulduk.”

İkinci ve üçüncü alt tema olan işi kendi yapmak ve yardımcı eleman çalıştırmamaya ilişkin olarak M2 şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Kendi defterimi kendim işlediğim ve yardımcı eleman çalıştırmadığım için benim için şu an çok gereksiz bir sigorta. Meslek sigortası sadece kendi yaptığımız hataları karşılamaktadır. Mükelleften meydana gelen hatalar karşılanmadığı için ve eleman çalıştırmayıp, kendi işimin başında durduğum ve kendimden emin olduğum için yaptırmayı düşünmüyorum.”

“Altyapı eksikliği” ana temasının altında 2 (sürecin uzunluğu ve prosedürlerin fazlalığı) alt tema oluşturulmuştur. Bu alt temalardan ilki olan sürecin uzunluğuna ilişkin olarak M3 şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Sorumluluk sigortası bizim mali sorumluluğumuzda olan bir durumdan vatandaşın bir ceza yemesi durumunda çıkacak olan cezayı belli bir oran dahilinde karşılıyor. Önce biz cezayı yatırıyoruz daha sonra dekontu gönderiyoruz. Sigorta şirketi, bu ceza gerçekten mali müşavirden mi kaynaklanmış vs. diye araştırmaya giriyor. Uzun bir süreç sonrası cezanın belli bir tutarı bize yatırılıyor.”

İkinci alt tema olan prosedürlerin fazlalığına ilişkin olarak M6'nın görüşleri aşağıda ifade edilmiştir:

“Büyük tutarlı şeyler değil de küçük tutarlı hatalar hep yapıyoruz. Örneğin çıkışı unuttuk ve asgari ücretin 10'da birinde ceza yiyoruz. Bu ceza için uğraşmıyoruz sigortayla. Çünkü prosedürler çok fazla ve süreç çok uzun. Bizim iş yükümüzde çok. Sadece altından kalkamayacağımız cezalar için bu sigortayı yaptırıyoruz.”

SONUÇ

Muhasebe meslek mensupları doğruluk ve dürüstlük ilkelerine göre profesyonelce faaliyet göstermelerine rağmen birçok mesleki riskle de karşılaşabilmektedir. Yaptıkları işin karmaşıklığı gereği meydana gelen hatalar, ihmaller vb. neticesinde maddi zararlar ortaya çıkabilmektedir. Karşılaşılabilecek olumsuzluklar arasında mükelleflerin finansal kayıpları, para cezaları, yargılama giderleri, görev ihlalden kaynaklı kayıplar vb. yer alabilir. Profesyonelliğin bir diğer sonucu da ortaya çıkabilecek bu zararları karşılayacak sigorta araçlarından yararlanmaktır.

Bu çalışmada SMMM'lerin sorumluluk sigortasına bakış açıları ve değerlendirmeleri nitel araştırma yöntemi ile ele alınmıştır. Bu kapsamda araştırmaya katılan 11 SMMM'nin 6'sının halen devam eden bir sigortasının olduğu, 3'ünün ise geçmişte sorumluluk sigortası yaptırdığı ancak şu anda devam ettirmediği tespit edilmiştir. Araştırma örnekleminde yer alan sadece 2 SMMM'nin hiç sorumluluk sigortası yaptırmadığı düşünüldüğünde genel olarak SMMM'lerin sorumluluk sigortasına bakış açılarının gayet olumlu olduğu söylenebilir. Yüksek riskli işlemler içeren bir meslek grubunu oluşturan SMMM'lerin bu tarz bir yaklaşım içerisinde yer alması gerçekten anlaşılır görünmektedir.

Katılımcıların sorumluluk sigortası yaptırma nedenlerine ilişkin ulaşılan sonuçlar incelendiğinde 6 alt temaya ulaşıldığı görülmektedir. Katılımcıların genellikle, yapabilecekleri hatalara karşı kendilerini güvende hissetmek ve kendilerini garanti altına almak sebebiyle sorumluluk sigortasına yöneldikleri vermiş oldukları yanıtlardan anlaşılmaktadır. Sorumluluk sigortası yaptırmaktaki bir başka nedeni ise cezaların çok yüksek olmasıdır. SMMM'ler, yapabilecekleri bir hata kapsamında karşılaşılabilecekleri cezaların yüksekliğinden dem vurarak kendilerini koruma adına bu sigortayı yaptırmaya karar verdiklerini belirtmişlerdir. Sorumluluk sigortası yaptırmayan SMMM'ler bunun sebebi olarak kendilerine olan güvenlerini ön plana çıkarmışlardır. Sigortayı yaptırmayan katılımcılar her zaman işlerinin başında olduklarını ve yardımcı eleman çalıştırmadıklarını söylemişlerdir. Ayrıca maliyet yüksekliği ile ödenen cezaların geri ödeme sürecinin uzunluğu ve prosedür fazlalığı da SMMM'leri sigorta yaptırmaktan alıkoyan diğer sebepler olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların 3'ü sigorta kapsamına giren bir ceza ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadede bulunan katılımcılardan 2'sinin sorumluluk sigortasının olduğu ve bu ödenen cezaları sigorta kanalı ile tahsil ettikleri tespit edilmiştir. Bir katılımcı ise ceza ile karşı karşıya kaldığını ancak sigortası olmadığı için bunu cebinden ödediğini söylemiştir. Bu SMMM,

sigorta bedelini gereksiz bir maliyet olarak gördüğünü hiç ceza yemezseniz boşuna bir bedel ödediğinizi ifade etmiştir.

Sorumluluk sigortası yaptırsın ya da yaptırmasin katılımcıların sigortadan tazminat alma süreci hakkındaki bilgi düzeylerinin oldukça yüksek olduğu bu çalışmada ulaşılan bir diğer sonuç olmuştur. SMMM'lerin biri dışında tamamı tazminat alma süreci hakkında bilgisi olduğunu ifade etmiştir. Yine katılımcılar sorumluluk sigortası poliçe kapsamı hakkında da ayrıntılı bilgiye sahiplerdir. Bu kapsamda katılımcıların tamamı, kendilerine yöneltilen poliçe kapsamı hakkında bilginiz var mı sorusuna evet yanıtını vermişlerdir. Bu iki soruya katılımcıların vermiş oldukları yanıtlardan anlaşılacağı üzere SMMM'lerin sorumluluk sigortası hakkındaki farkındalıklarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

SMMM'lerin sorumluluk sigortasına yönelik olarak ödedikleri bedel hakkındaki düşünceleri incelendiğinde ise çoğunluğunun ödedikleri bedeli makul olarak gördükleri söylenebilir. Katılımcılar, kendilerini garantilemek adına ödedikleri bedelin çokta fazla olmadığını ifade etmişlerdir.

SMMM'lerin sorumluluk sigortası hakkında hangi kaynaklardan bilgi aldıkları ya da bilgilendirildikleri sorusuna vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde, genellikle meslektaşlar aracılığıyla bu bilgilere ulaştıkları sonucuna varılmıştır. Yine bağlı oldukları mesleki örgütler kanalı ile de sigorta ile ilgili bilgilendirmeler yapıldığı tespit edilmiştir. Katılımcıların ayrıca internet üzerinden haberleri ve bazı mali yayınları takip ederek de bilgiye ulaştıkları görülmektedir. Pek tabi ki SMMM'ler sigorta acenteleri tarafından da bilgilendirilmektedir.

Çalışmada ulaşılan son sonuç ise sorumluluk sigortasının gerekliliğine ilişkin katılımcılarda tespit edilen inançtır. Buna göre SMMM'lerin çoğunluğu bu sigortanın gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu soru kapsamında 5 ana tema ve 11 alt tema belirlenmiş olup, kendilerini garanti altına alma, yüksek meblağlı cezalardan kaçınma, fazla sayıda mükellefe sahip olma ve asıl işin yanında yan işler yapma sebepleriyle sigortanın gerekli olduğunu katılımcılar belirtmişlerdir. SMMM'lerin az kısmı ise sorumluluk sigortasının gerekli olmadığını düşünmektedir. Onların bu görüşlerini destekleyen kanıtları ise, işin başında durmaları ve yardımcı eleman çalıştırmamaları ile geri ödeme sürecinin ve prosedürlerinin fazlalığı şeklinde ifade edilmiştir.

Bu çalışma Erzurum ilinde 11 SMMM ile gerçekleştirilmiştir. Gelecek araştırmalarda Türkiye'nin farklı şehirlerinden daha büyük örneklem kitlesi ile çalışılması araştırmacılara öneri olarak sunulabilir. Bu sayede örneklem evreni temsil kabiliyetinin artırılması mümkün

olabilecektir. Ayrıca bu çalışma sadece SMMM'ler ile yürütülmüştür. İlerleyen çalışmalarda yaptıkları işlemler nedeni ile çok daha büyük risk alan yeminli mali müşavirler örneklem kapsamına alınabilir.

Kaynakça

Atabey, T. (2006). *Mali Müşavirlik Ve Yeminli Mali Müşavirlik Mevzuatı Açısından Denetim Ve Raporlama*, Ankara: Türmob Yayınları- 301, Sirküler Rapor Serisi.

Baştürk, F. H., Çakmak, D., & Demirtaş, B. (2017). *Sigortacılığın Giriş*, Ankara: Bankacılık Akademisi Yayınları.

Bölükbaşı, A., & Pamukçu, B. (2010). *Sigortacılıkta Risk Yönetimi*, Genişletilmiş 2. Baskı, Türkmen Kitabevi.

Çipil, M. (2013). *Risk Yönetimi & Sigortacılık*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Çürük, T., & Tüm, D. K. (2011). Yeminli mali müşavirlerin mesleki sorumluluğuna ilişkin sorunların tespitine yönelik uygulamalı bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 59-76.

Derrig, R. A., & Ostaszewski, K. M. (1997). Managing the tax liability of a property-liability insurance company. *Journal of Risk and Insurance*, 695-711.

Gillan, S. L., & Panasian, C. A. (2015). On Lawsuits, Corporate Governance, And Directors' And Officers' Liability Insurance. *Journal of risk and Insurance*, 82(4), 793-822.

Güven N. G. (2017). *Mali müşavirlerin mesleki, mali ve cezai sorumlulukları*, <https://www.muhasabedr.com/mali-musavirlerin-mesleki-mali-ve-cezai-sorumluluklari-neler-dir>, Erişim Tarihi: 14.02.2020.

Kang, M., Lee, H. Y., Mande, V., & Woo, Y. S. (2019). Audit Firm Attributes and Auditor Litigation Risk. *Abacus*, 55(4), 639-675.

Karasioğlu, F., & Samancı, T. H. (2018). Mali müşavir-mükellef ilişkileri bağlamında beklentiler, sorumluluklar ve yükümlülükler; Karaman ili özelinde bir anket çalışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(67), 432-451.

Kaya, F. ve Kahya, M. (2017), *Sigorta ve Sigortacılık Yürürlükteki Sigorta Mevzuatına Göre*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Kenton Will (2020), Accountant's Liability, <https://www.investopedia.com/terms/a/accountant-liability.asp>, Erişim Tarihi 22.07.2020

KGK [Kamu Gözetim, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu] (2019), *Mesleki Sorumluluk Sigortasının Yaptırılması ve Poliçelerin Kurumumuza Bildirilmesine İlişkin Duyuru*, <https://www.kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/4633/Mesleki-Sorumluluk-Sigortasının-Yaptırılması-ve-Poliçelerin-Kurumumuza-Bildirilmesine-İlişkin-Duyuru>

- Kırlioğlu, H., & Demirci, Ş. D. (2016). *TMS ve TFRS ile Tam Uyumlu Sigorta Şirketlerinde Muhasebe Uygulamaları*. İstanbul: Nobel Bilimsel Eserler.
- Kıymaz, M., Ağsakal, A., & Demirci, Ş. D. (2016). Mesleki Sorumluluk Sigortasının Muhasebe Meslek Mensupları Açısından İncelenmesi, *Mali Cozum Dergisi/Financial Analysis*, 26(134).
- Özdemir U. (2018). Tam tasdik nedir? YMM'nin SMMM ile sorumluluk paylaşımı <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ufuk/067/>, Erişim Tarihi: 14.02.2020
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2. Edition). London: Sage Publications.
- Professionals Australia, 2017, Guide To Professional Liability, <http://www.professionalsaustralia.org.au/contractors-consultants/wp-content/uploads/sites/42/2019/12/Guide-to-Professional-Liability-2019.pdf>
- Rejda, G. E., & McNamara M. J. (2015). Risk Yönetimi ve Sigortacılık İlkeleri (Çev. E. Arıcan ve diğerleri). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Resmi Gazete (2013), Başbakan Yardımcılığı (Hazine Müsteşarlığı), Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, 26 Mayıs 2013, Sayı: 28658.
- Schaefer, J., & Zimmer, M. (1998). Liability Insurance Decisions And Premium Charges Among CPA Firms: An Empirical Analysis. *Journal of Applied Business Research (JABR)*, 14(1), 69-82.
- Sevim, Ş. & Dalıkılıç, N. (2009). Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir Mesleki Sorumluluk Sigortaları: Türkiye'de ki gelişmeler ve Geleceği, *Mali Çözüm Dergisi*, 96(2009), 1-20.
- Sompo Sigorta, (2020), <https://www.somposigorta.com.tr/serbest-mali-musavir-yeminli-mali-musavir-ve-bagimsiz-denetciler-mesleki-sorumluluk-sigortasi>
- Türk Tabipleri Birliği, Zorunlu Mesleki Sorumluluk Sigortası Uygulamasıyla İlgili Soru ve Yanıtlar*, <http://www.ttb.org.tr/775yg94>, Erişim Tarihi: 04.02.2020
- Victor Insurance Managers Inc (2019), *Professional Liability Insurance 101*.
- Woo, S., Rhee, C. S., & Woo, S. (2015). The Effect Of Directors And Officers Liability Insurance On Audit Effort, *The Journal of Applied Business Research*, 31(6), 2039-2046.
- Yanık, S. (2016). *Sigorta Acentelerinde Yönetim ve Muhasebe Uygulamaları*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Sigortaları Birliği (2019) <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>